

АНОТАЦІЯ

Лютий Я.В. Механізм залучення зовнішніх інвестицій у розвиток підприємств. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка. – Карпатський національний університету імені Василя Стефаника Міністерство освіти і науки України, м. Івано-Франківськ, 2026.

У дисертації розкрито теоретичні та прикладні положення щодо формування й функціонування механізмів залучення підприємствами зовнішніх інвестицій. Об'єктом дослідження є механізми залучення зовнішніх інвестицій у розвиток підприємств. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і прикладних аспектів формування й функціонування механізмів залучення зовнішніх інвестицій у розвиток підприємств.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади залучення зовнішніх інвестицій» розкрито сутність зовнішніх інвестицій та форм їхнього здійснення, подано характеристику економічного механізму як засобу залучення зовнішніх інвестицій, наведено методичні підходи до оцінювання результатів залучення зовнішніх інвестицій суб'єктами господарювання. З використанням діалектичного методу пізнання та на основі застосування затратного, майнового і капітального підходів до розуміння категорії «інвестиції» обґрунтовано визначення зовнішніх інвестицій, проведено їхню класифікацію. Встановлено, що окрім фінансової зовнішні інвестиції виконують і інші функції, найважливішими серед яких виокремлено інноваційну, зовнішньоекономічну, безпекову, стратегічну функції та функцію оптимізації оподаткування. Наведено характеристику найпоширеніших в Україні інструментів залучення підприємствами зовнішніх інвестицій.

Обґрунтовано сутність економічного механізму залучення підприємствами зовнішніх інвестицій та його найважливіші характеристики. Схематично наведено побудову механізму залучення підприємствами зовнішніх інвестицій,

виокремлено його основні компоненти. Визначено суб'єктів економічного механізму залучення зовнішніх інвестицій на підприємства та подано характеристику їхньої участі й інтересів. Обґрунтовано принципи побудови та функціонування механізмів залучення підприємствами зовнішніх інвестицій, які об'єднано у три групи – принципи системного підходу, загальні принципи управління та принципи інвестування. Проведено класифікацію механізмів залучення підприємствами зовнішніх інвестицій та виокремлено їх основні види. Подано характеристику найпоширеніших видів спеціалізованих механізмів залучення зовнішніх інвестицій.

Проведено критичний аналіз існуючих методичних підходів оцінювання результатів залучення зовнішніх інвестицій суб'єктами господарювання, наведено класифікацію ефективності залучення зовнішніх інвестицій. Здійснено групування фінансово-економічних показників оцінювання результатів залучення зовнішніх інвестицій за критерієм вартості грошей у часі. Досліджено особливості застосування методики оцінювання результатів залучення інвестицій відповідно до прибуткової, вартісно-орієнтованої, ресурсної та провесно-орієнтованої концепцій управління. Узагальнено класифікацію показників оцінювання економічних результатів залучення підприємствами зовнішніх інвестицій.

У другому розділі «Тенденції та результати залучення зовнішніх інвестицій в економіку регіону» проведено порівняльний аналіз обсягів капітальних інвестицій в економіку України та Івано-Франківської області за останні десять років та встановлено основні тенденції їхньої динаміки. Виявлено вплив пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення РФ до України на динаміку обсягів капітальних інвестицій. Подано структурну характеристику обсягів капітальних інвестицій в економіку Івано-Франківської області, виявлено відставання цієї області в залученні інвестицій від середнього рівня показників по державі. На підставі проведеного аналізу обґрунтовано висновки про низький рівень інвестиційної привабливості регіону.

З метою встановлення впливу залучених інвестицій на розвиток регіону проведено кореляційний аналіз зв'язку між обсягом капітальних інвестицій та абсолютними значеннями основних соціально-економічних індикаторів. Результати розрахунків коефіцієнтів кореляції Пірсона обсягу залучених капітальних інвестицій в економіку Івано-Франківської області та величин середньомісячної заробітної плати, валового регіонального продукту, податкових надходжень до місцевих бюджетів області не підтвердили гіпотези про істотний вплив інвестицій на соціально-економічний розвиток регіону. Зроблено висновок, що суперечливі результати проведеного кореляційного аналізу можуть бути пояснені недостатністю обсягів капітальних інвестицій для забезпечення істотних соціально-економічних зрушень.

Здійснено порівняльний аналіз обсягів залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України й Івано-Франківської області та їхніх накопичених залишків. Встановлено незадовільні тенденції динаміки цих показників. Наведено характеристику структури обсягів прямих іноземних інвестицій в капітал суб'єктів господарювання Івано-Франківської області за країнами походження інвестицій та видами економічної діяльності підприємств – реципієнтів інвестицій. За результатами аналізу структури обсягів залучення прямих іноземних інвестицій в капітал суб'єктів господарювання Івано-Франківської області за країнами походження виявлено значні частки інвестицій з країн пост-офшорного статусу, натомість низькі частки з країн, економіку яких можна характеризувати високим рівнем розвитку.

Досліджено сутність інвестиційної привабливості підприємства. Проведено групування основних чинників інвестиційної привабливості підприємства та подано їх характеристику. Аргументовано доцільність застосування поняття середовища інвестиційної привабливості підприємства, яке охоплює сукупність чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ підприємства, а також суб'єктивне ставлення інвестора до інвестицій в конкретний об'єкт.

У третьому розділі «Напрями удосконалення механізму залучення зовнішніх інвестицій у розвиток економіки регіону» досліджено становлення і

розвиток механізмів залучення підприємствами зовнішніх інвестицій з погляду інституційної та неінституційної теорій. Наведено характеристику складу інституційного забезпечення залучення підприємствами зовнішніх інвестицій. Критичний аналіз еволюції механізмів залучення підприємствами зовнішніх інвестицій в Україні дав змогу виявити істотний вплив на їхнє становлення неформальних інституцій. Проведено класифікацію суб'єктів інституційного забезпечення залучення підприємствами зовнішніх інвестицій за ознаками гілки влади, рівня та функціональної характеристики повноважень. Виокремлено суб'єктів інституційного забезпечення інвестування на загальнодержавному рівні, наведено їхні основні повноваження. Здійснено класифікацію інституцій залучення підприємствами зовнішніх інвестицій та подано характеристику їх основних видів.

Застосування інституційного аналізу дало змогу аргументувати доцільність розвитку механізмів залучення підприємствами зовнішніх інвестицій через поступову інституційну зміну, спрямовану на удосконалення формальних і неформальних інституцій та суб'єктів інституційного забезпечення. Проведено групування чинників спрямування поступових інституційних змін механізмів залучення підприємствами зовнішніх інвестицій за категоріями «зміни відносних цін» та «зростання рівня адаптивної ефективності». Апробовано запропонований підхід на прикладі аналізу поступових інституційних змін механізму інвестувань громадянами своїх заощаджень у будівництво житлової нерухомості.

Наведено характеристику складу фондового ринку України та тенденцій його становлення і розвитку. Проведено порівняльний аналіз обсягів торгів на операторах організованих ринків капіталів України та структури фондового ринку загалом. Встановлено, що український фондовий ринок характеризується низькими рівнями місткості, обсягів торгівлі ліквідними фінансовими інструментами та переважним обсягом торгівлі поза організованими ринком. Узагальнено основні проблеми функціонування українського фондового ринку. Виокремлено основні етапи процесу прийняття та реалізації рішення про

використання інструментарію фондових ринків для залучення підприємством зовнішніх інвестицій. Обґрунтовано переваги застосування механізму інститутів спільного інвестування для залучення підприємствами зовнішніх інвестицій.

Досліджено еволюцію процесу інтеграції України до Європейського Союзу та виокремлено її основні етапи. Встановлено основні домінанти стимулювання прямих іноземних інвестицій в економіку України, зокрема з країн Європейського Союзу. Обґрунтовано важливість проактивної позиції підприємств – реципієнтів інвестицій для стимулювання їхнього залучення з-поза меж України, що зокрема передбачає трансформацію їхніх систем управління з метою підвищення рівня прозорості менеджменту та публічної звітності підприємств.

Ключові слова: зовнішні інвестиції, прямі іноземні інвестиції, механізм залучення інвестицій, форми інвестицій, функції інвестицій, інвестиційна привабливість, середовище інвестиційної привабливості, інституційне забезпечення інвестицій, інвестиційна інфраструктура, фондовий ринок, інститути спільного інвестування, стимулювання інвестицій.

SUMMARY

Lyutyu Y.V. The Mechanism for Attracting External Investments into the Development of Enterprises. – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 05 – Social and Behavioral Sciences, specialty 051 Economics. – Vasyl Stefanyk Carpathian National University Ministry of Education and Science of Ukraine, Ivano-Frankivsk, 2026.

The dissertation reveals theoretical and applied provisions concerning the formation and functioning of mechanisms for attracting external investments by enterprises. The object of the research is the mechanisms for attracting external investments into the development of enterprises. The subject of the research is a set of

theoretical, methodological, and applied aspects of the formation and functioning of mechanisms for attracting external investments into the development of enterprises.

In the first chapter, “Theoretical and Methodological Foundations of Attracting External Investments,” the essence of external investments and the forms of their implementation are revealed; the economic mechanism as a means of attracting external investments is characterized; and methodological approaches to evaluating the results of attracting external investments by business entities are presented. Using the dialectical method of cognition and based on the application of cost, property, and capital approaches to understanding the category of “investment,” the definition of external investments is substantiated, and their classification is carried out. It is established that, in addition to the financial function, external investments also perform other functions, among which the most important are the innovative, foreign economic, security, strategic functions, and the function of tax optimization. The most common instruments used by enterprises in Ukraine to attract external investments are characterized.

The essence of the economic mechanism for attracting external investments by enterprises and its most important characteristics are substantiated. The structure of the mechanism for attracting external investments by enterprises is presented schematically, and its main components are identified. The subjects of the economic mechanism for attracting external investments to enterprises are defined, and their participation and interests are characterized. The principles of construction and functioning of mechanisms for attracting external investments by enterprises are substantiated and grouped into three categories: principles of the systems approach, general principles of management, and principles of investment. The mechanisms for attracting external investments by enterprises are classified, and their main types are identified. The most common types of specialized mechanisms for attracting external investments are characterized.

A critical analysis of existing methodological approaches to evaluating the results of attracting external investments by business entities is carried out, and a classification of the effectiveness of attracting external investments is presented. Financial and

economic indicators for evaluating the results of attracting external investments are grouped according to the criterion of the time value of money. The peculiarities of applying methods for evaluating the results of attracting investments in accordance with profit-based, value-oriented, resource-based, and process-oriented management concepts are studied. The classification of indicators for evaluating the economic results of attracting external investments by enterprises is generalized.

In the second chapter, “Trends and Results of Attracting External Investments into the Economy of the Region,” a comparative analysis of the volumes of capital investments in the economy of Ukraine and Ivano-Frankivsk region over the last ten years is conducted, and the main trends in their dynamics are identified. The impact of the COVID-19 pandemic and the full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation on the dynamics of capital investment volumes is revealed. A structural characterization of capital investment volumes in the economy of Ivano-Frankivsk region is provided, and the region’s lag in attracting investments compared with the national average is identified. Based on the conducted analysis, conclusions are substantiated regarding the low level of investment attractiveness of the region.

In order to determine the impact of attracted investments on the development of the region, a correlation analysis is conducted between the volume of capital investments and the absolute values of the main socio-economic indicators. The results of calculating Pearson correlation coefficients between the volume of attracted capital investments in the economy of Ivano-Frankivsk region and the values of average monthly wages, gross regional product, and tax revenues to local budgets of the region did not confirm the hypothesis of a significant impact of investments on the socio-economic development of the region. It is concluded that the contradictory results of the conducted correlation analysis may be explained by the insufficiency of capital investment volumes to ensure significant socio-economic changes.

A comparative analysis of the volumes of attracting foreign direct investment into the economy of Ukraine and Ivano-Frankivsk region, as well as their accumulated balances, is carried out. Unsatisfactory trends in the dynamics of these indicators are established. The structure of foreign direct investment volumes in the capital of

business entities of Ivano-Frankivsk region is characterized by countries of origin of investments and types of economic activity of recipient enterprises. Based on the analysis of the structure of foreign direct investment volumes in the capital of business entities of Ivano-Frankivsk region by countries of origin, significant shares of investments from countries with post-offshore status are identified, while the shares from countries whose economies can be characterized by a high level of development are low.

The essence of enterprise investment attractiveness is studied. The main factors of enterprise investment attractiveness are grouped and characterized. The expediency of applying the concept of the environment of enterprise investment attractiveness is argued. This concept covers a set of factors of the external and internal environments of the enterprise, as well as the investor's subjective attitude toward investing in a specific object.

In the third chapter, "Directions for Improving the Mechanism for Attracting External Investments into the Development of the Regional Economy," the formation and development of mechanisms for attracting external investments by enterprises are studied from the perspective of institutional and neo-institutional theories. The composition of institutional support for attracting external investments by enterprises is characterized. A critical analysis of the evolution of mechanisms for attracting external investments by enterprises in Ukraine made it possible to identify the significant influence of informal institutions on their formation. The subjects of institutional support for attracting external investments by enterprises are classified according to the branch of government, level, and functional characteristics of their powers. The subjects of institutional support for investment at the national level are identified, and their main powers are presented. The institutions for attracting external investments by enterprises are classified, and their main types are characterized.

The application of institutional analysis made it possible to argue the expediency of developing mechanisms for attracting external investments by enterprises through gradual institutional change aimed at improving formal and informal institutions and subjects of institutional support. The factors directing gradual institutional changes in

mechanisms for attracting external investments by enterprises are grouped according to the categories of “changes in relative prices” and “growth in the level of adaptive efficiency.” The proposed approach is tested using the example of analyzing gradual institutional changes in the mechanism of citizens investing their savings in the construction of residential real estate.

The composition of the Ukrainian stock market and the trends of its formation and development are characterized. A comparative analysis of trading volumes on operators of organized capital markets in Ukraine and the overall structure of the stock market is conducted. It is established that the Ukrainian stock market is characterized by low levels of capacity, low volumes of trading in liquid financial instruments, and a predominant volume of trading outside the organized market. The main problems of the functioning of the Ukrainian stock market are generalized. The main stages of the process of making and implementing a decision on the use of stock market instruments for attracting external investments by an enterprise are identified. The advantages of applying the mechanism of collective investment institutions for attracting external investments by enterprises are substantiated.

The evolution of Ukraine’s integration process into the European Union is studied, and its main stages are identified. The main dominant factors stimulating foreign direct investment into the economy of Ukraine, particularly from European Union countries, are established. The importance of a proactive position of recipient enterprises in stimulating the attraction of investments from outside Ukraine is substantiated. This, in particular, involves the transformation of their management systems in order to increase the level of management transparency and public reporting of enterprises.

Keywords: *external investments, foreign direct investment, investment attraction mechanism, forms of investment, functions of investment, investment attractiveness, investment attractiveness environment, institutional support for investment, investment infrastructure, stock market, collective investment institutions, investment stimulation.*

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Баланюк І.Ф., Лютий Я. Зовнішні інвестицій та їх економічний контроль в управлінні підприємствами територіальних громад. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. 2024. № 1 (97). С. 32-41.

DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2024.1.4>

URL: <https://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/1187>

2. Лютий Я. Сутність, класифікація та функції зовнішніх інвестицій в діяльності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2024. № 70.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-97>

URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5363>

3. Лютий Я.В. Аналіз впливу динаміки капітальних інвестицій на соціально-економічний розвиток Івано-Франківської області. *Економіка та суспільство*. 2025. № 79.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-9>

URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6660>

4. Лютий Я.В. Економічні механізми залучення зовнішніх інвестицій на підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 3 (54). С. 5-11.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-54-1>

URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1296>

5. Лютий Я.В. Інвестиційна привабливість підприємства та середовище її формування. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2025. Вип. 5 (82). С. 400-405.

DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.82-62>

URL: https://business-navigator.ks.ua/journals/2025/82_2025/64.pdf

6. Лютий Я.В. Методика оцінювання економічних результатів залучення зовнішніх інвестицій підприємствами. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025 Вип. 3 (18). С. 29-34.

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.18-5>

URL: <https://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/700>

Публікації, що засвідчують апробацію результатів дослідження

7. Лютий Я.В. Модернізація економіки України в умовах трансформації. Трансформаційні зміни національної економіки в умовах євроінтеграції: збірник тез VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (Дубляни, 7-8- грудня 2022 р.). Дубляни : ЛНУП, 2022. С. 90-91.

URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c718d6aa-63d8-42eb-a624-ec449ad99a98/content>

8. Лютий Я.В. Функції зовнішніх інвестицій в розвитку підприємства. Економіка, фінанси, облік та управління: нові виклики та стратегії розвитку: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Кропивницький, 30 листопада 2024 р.). Кропивницький: ЦФЕНД, 2024. С. 16-17.

URL: <https://www.economics.in.ua/2024/12/30.html>

9. Лютий Я.В. Проблеми оцінювання інвестиційної привабливості підприємств та напрями їхнього вирішення. Актуальні проблеми менеджменту: теоретичні і практичні аспекти: Матеріали сьомої міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 16-17 жовтня 2025 р.). Одеса : ОНЕУ, 2025. С. 169-170.

URL: <https://dspace.oneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/36bc640e-db1c-49be-b461-ee01cd3eb96b/content>

10. Лютий Я.В. Сутність і принципи формування економічних механізмів залучення зовнішніх інвестицій на підприємство. Розвиток управлінських систем та механізмів адміністрування у контексті вступу України до ЄС та забезпечення економічного зростання: Збірник тез доповідей II Всеукраїнської наукової конференції аспірантів, здобувачів та молодих вчених (Львів, 25 квітня 2025 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2025. С. 38-39.

URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2024/pages/27470/zbirnik-tez-2025-iadu.pdf>

11. Лютий Я.В. Суб'єктивні чинники інвестора при оцінюванні інвестиційної привабливості підприємства. International Scientific and Practical Conference “Integration of Science, Technology and Education in the Context of Global Changes: Challenges and Opportunities for the Sustainable Development of Society”: Conference Proceedings (San Francisco, USA, February 26, 2026). San Francisco, USA: Golden Quill Publishing, 2026. P. 42-43.

URL: <https://www.economics.in.ua/2026/02/26.html>